

**QARAQALPAQSTAN MÁDENIYATINDA DEMLI SAZ
ÁSBAPLARDIŃ QÁLIPLESIVI**

Dáuletyarova Gaziynexan

Ózbekstan mámleketlik Konservatoriyası Nókis filialı “Ulıwma kásiplik hám social-gumanitar pánler kafedrası” “Muzikatanıw” qániygeligi 1-kurs studentı

Kamalova Gúlmariyam

Ilimiý basshı.

Annotaciya: Bul maqalada demli saz ásbaplardıń payda bolıw tariyxı hám onıń basqıshpa-basqısh rawajlanıwı jáne de qaraqalpaqstan kórkem ónerinde demli saz ásbaplar atqarıwshılarınıń tutqan ornı haqqında sóz etiledi.

Gilt sózleri: Muzıka, demli ásbaplar, pedagog, atqarıwshı, kontsert, konservatoriya, mádeniyat, tálim, iskerlik izertlew.

The pattern of musical instruments in the culture of Karakalpakstan.

Abstract: This article talks about the history of the emergence of musical instruments and it is step by step development and the role of musicians of musical instruments in the art of Karakalpalstan.

Keywords: Music, musical instruments, teacher, executive, concert, conservatory, culture, education, activity, research.

**Образование музыкальных инструментов в культуре
Каракалпакстана.**

Аннотация: В данной статье рассказывается об истории возникновения музыкальных инструментов и её поэтапном развитии а также о роли музыкантов играющих на духовых инструментах

Ключевые слова: Музыка, музыкальный инструмент, педагог, исполнитель, концерт, консерватория, культура, образование, трудоустройство, исследование.

Qaraqalpaq xalqı basqa xalıqlar sıyaqlı óziniń muzıka mádeniyatına iye bolıp tabıladı. Ol barǵan sayın rawajlanıp jetilisip bayıp barmaqta. Qaraqalpaq muzıka kórkem óneri ustaları qońsı respublikalarda hám Evropa mámleketlerinde óz sheberliklerin kórsetip kelmekte. Házirgi kúnde qaraqalpaq mádeniyatında demli saz ásbapları rawajlanıp arqarıwǵa qolaylı formaǵa iye bolıp atır. Demli saz ásbaplar eramızdıń aldınǵı 3 ásirlerde nay sıyaqlı tilli gerney sıyaqlılarǵa tıynlangan. Áyyemgi

Mısır Babil hám Qubla shıǵıs mámleketlerinde demli saz ásbapları haqqında maǵlıwmat beriwshi súwretlew óneri shıǵırmaları bar bolıp olar háykelshe hám arxeologiyalıq tawımalarda óz sáwlesin tapqan. Áyyemgi Mısırda Iskander Zulqarnay dáwirinde armiya toparı naǵara gerney sıyaqlı ásbaplardan qollanılgan.

Akedemiyalıq muzıkadaǵı demli saz ásbapları qatarına tómendegiler kiredi. Fleyta pikkolo kishi fleyta goboy klarnet fagot tuba valtorna trombon tuba h.t.b. Dáslepki demli saz ásbaplarınan áskeriy júrislerde diniy máresimlerde toylarda bayramlarda atqarıw menen shegaralanǵan Búgingi künge kelip demli saz ásbapları derlik barlıq muzıka jónelis hám janrlarında ushırasadı.

20 ásirdeń ekinshı yarımında qaraqalpaq muzıka mádeniyatında jáne bir úlken jetiskenlikleriniń biri Qaraqalpaqstan Respublikası húkimetiniń 1960-jıl 7-iyuldegi 301 sanlı qararı menen Nokis muzıka kórkem óner uchilshesi shólkemlestirildi. Ásirlar dawamında rawajlanǵan qaraqalpaq xalqınıń bay muzıka miyrasın tiklew hám onı áwladtan-áwladqa professional dárejede jetkerip beriw ushın ǵarezsizligimizdeń sharapatı menen J.Shamuratov atındaǵı kórkem óner bilim júrtında demli saz ásbaplar bólimi ashıladı.

Qaraqalpaqstanda tarlı hám demli saz ásbapları bólimi uchilshesi ashılǵannan baslap, onıń dáslepki oqıtıwshıları N.Muxammeddinov, A.N.Kogay, K.Nametullaev, V.S.Shelomencov, N.I.Yagodin, T.Ótemuratov, N.L.Brokman, keyin ala Sh.Paxratdinov, T.Esirkepov, M.Tarixov, M.Rustambekov, T.Berdibekova, M.Zuxurov, D.Reymov, L.Paxratdinova N.M.Murmancev, A.M.Anoshin, V.M.Klyuchnikov, Ya.N.Coy, R.Xalliev keyin ala A.Qoshımbetov, A.Losevskiy, A.V.Maryuxin, V.Maksimov, P.Kurbanazarov, E.Orınbaev, S.Seytqasimov, P.Tnıbaev, J.Sharipovlar jaslarǵa ustazlıq etip, olarǵa kafedra baslıǵı J.Sharipov basshılıq etti. Demli ásbaplar qaraqalpaq muzıka kórkem ónerine ótken ásirdeń 40-jıllarınan keyin kirip kelgen dúnya júzlik saz ásbapları qatarına kiredi. Olardan milliy kadrlar hesh joq edi. 1960-jılı muzıka uchilshesi ashılǵannan keyin demli saz ásbaplar bólimine kirip pitkerip shıqqan kadrlardan Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xizmetkeri, Ózbekstan mádeniy agartıw jumısları aǵlası A.Abdikamalov (truba), Qaraqalpaqstan Respublikasına xizmet kórsetken artist P.Qurbanazarov (klarnet), S.Muxameddinov (fleyta), S.Seytqasimov (truba), J.Sharipov (truba) bolǵan. Qaraqalpaqstan Respublikasında demli saz ásbaplar atqarıwshılıǵınıń rawajlanıwı, bul jóneliste kadrlar ilimiy dárejesin asırıw, ilimiy dóretiwshilik iskerligin jáne de rawajlandırıw, qábiliyetli jaslardı izlep jóneliske tartıwda kóplegen jumıslar alıp barılmaqta. Bul úlkede tuwılıp ósken birqansha áwlad Ózbekstan Mámleketlik Konservatoriyasında bilim alıp, úlken nátiye hám tájiriybege iye bolǵan dirijyorlar, demli saz-ásbaplar atqarıwshıları hám tájiriybeli pedagog kadrlar kámal tapqan. Bular arasında Tnıbaev Polat (fagot), Musaev Timur (fagot), Orınbaev Erkin (gaboy), Qudaybergenov Tólepbergen (truba), Erniyazov Aydos

(valtorna), Xabipov Miyras (dirijyor, fleyta), Zoitov Timur (klarnet), Aliev Nursultan (trombon), Jumabaev Ábdirasul(trombon) h.t.b. Búl oqıtıwshılarımız saz shertıw usılların kóplegen shákirtlerine úyretip olardı jánede bilimge ilimge hám tárbiyağa tayarlap kelmekte.

Paydalanılğan ádebiyatlar:

1. Charshemov J. Problems of Using Karakalpak Folklore in Composers //Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 3. – С. 270-273.
2. Charshemov J. A REVIEW OF MARKABAY JIEMURATOV'S WORK //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – С. 818-821.
3. Niyazbaeva A., Kamalova G. ÓZBEKISTON XALQ BAXSHISI QALLIEV TEÑELBAY GENJEBAEVICH IJODI //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2023. – Т. 2. – №. 7. – С. 22-24.
4. Begis P., Kamalova G. M. SÓNYES JULDIZ //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 32. – №. 2. – С. 55-59.
5. Aysawle J., Kamalova G. M. SAHRA BÚLBÚLI ROZA QUTEKEEVA //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 32. – №. 2. – С. 60-66.
6. Dauletbaeva G., Kamalova G. A SHINING STAR //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 880-884.
7. Segizbaeva G., Kamalova G. M. DEVELOPMENT OF THE ORCHESTRA OF MUSICAL INSTRUMENTS IN KARAKALPAKSTAN //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 875-879.
8. Niyazbaeva A. J., Kamalova G. M. CHANQOVUZ MUSIQA ASBOBI VA UNING TURLARI //Journal of Integrated Education and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 1. – С. 26-30.
9. Kamalova G. M. et al. QARAQALPAQTIN BAY MIYRASI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 32. – №. 2. – С. 52-54.
10. Kamalova G. M., Akhmetovna M. A. QOBIZ HÁM JIRAWSHILIQ DÁSTÚRLERIN SAQLAW //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 9. – №. 1. – С. 123-126.
11. Kamalova G., Akhmetovna M. A. THE LEGACY THAT HAS COME DOWN TO US AS “JETI ASIRIM” //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 9. – №. 1. – С. 117-122.
12. Kamalova G. M. et al. ÓZBEKSTAN XALIQ BAQSISI ĞAYRATDIN ÓTEMURATOV //TADQIQOTLAR. – 2023. – Т. 25. – №. 1. – С. 40-42.

13. Kamalova G. M. et al. ÓZBEK MUZIKASINDA BALALAR FOLKLORI //Journal of new century innovations. – 2023. – Т. 39. – №. 2. – С. 85-87.
14. Тажетдинова С. М., Худайбергенова Г. Ж. Формирование музыкальной культуры студентов //Молодой ученый. – 2018. – №. 47. – С. 380-382.
15. Тажетдинова С. М. Народные песни как фактор развития личности учащихся //Вестник Курганского государственного университета. – 2018. – №. 3 (50). – С. 62-62.
16. Dauletyarova Gaziynexan, Kamalova G. A look at the work of teacher Polatbay Qurbanazarov // Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. -№1. – С. 283-288.